

Marcin Chełminiak
Instytut Nauk Politycznych
UWM w Olsztynie

Ekspertyza:

Współpraca międzynarodowa w regionie Morza Bałtyckiego w XXI wieku.

Perspektywa polska

Wykonana na rzecz Activity: 6,7,4,5

Dla Polski i innych państw postkomunistycznych współpraca międzynarodowa w regionie Bałtyku jest elementem szerszej kooperacji europejskiej¹. Region Morza Bałtyckiego² – obok regionu środkowo i wschodnioeuropejskiego - jest postrzegany przez polskich decydentów jako jeden z kluczowych dla procesów integracyjnych w Europie. Z perspektywy polskiej kooperację międzynarodową warunkuje fakt, iż wszystkie państwa bałtyckie, oprócz Rosji, są członkami UE.

Istotnym elementem współpracy międzynarodowej w regionie Morza Bałtyckiego dla strony polskiej jest polsko-rosyjska kooperacja na poziomie transgranicznym z Obwodem Kaliningradzkim. W stosunkach polsko-rosyjskich na szczeblu międzypaństwowym problematyka Obwodu Kaliningradzkiego po roku 2004 nie stanowi kwestii problemowej. Uregulowanie reżimu wizowego przed wejściem Polski do Unii Europejskiej spowodowało, że współpraca z tym podmiotem Federacji Rosyjskiej stała się stabilna. Problematyka kaliningradzka ponownie wróciła na agendę polityczną w 2011 r. w okresie ostatecznych

¹ F. Tassinari, *Mare Europaeum: Baltic Sea Region Security and Cooperation from Post-Wall to Post-Enlargement Europe*, Copenhagen 2004, p. 2.

² Zob. D. Jahn., N. Werz., *Politische Systeme und Beziehungen im Ostseeraum*, München 2002, passim; X. Клюттер, *Страны балтийского региона: как новая периферия объединенной Европы*, „Региональное развитие и сотрудничество” 2001, №3, passim; X. Мекинен, *ИННОВАЦИОННЫЙ ПРОЦЕСС В РЕГИОНЕ БАЛТИЙСКОГО МОРЯ*, „Балтийский регион” 2012, №3, passim.

negocjacji (zakończonych sukcesem) dotyczących tzw. małego ruchu granicznego między północno-wschodnim regionem Polski a Federacją Rosyjską.

Warto podkreślić, iż dla polskiej polityki zagranicznej w regionie bałtyckim ważnym wyzwaniem był sposób i skala wykorzystania sąsiedztwa z takimi państwami postkomunistycznymi jak Litwa oraz wspomniana Rosja. Tym bardziej, że na przykład w wielu rosyjskich środowiskach politycznych, gospodarczych i naukowych od lat istnieje przekonanie o potrzebie ściślejszej współpracy między UE a Rosją. Wskazują one na podstawy wzajemnej kooperacji, do których należy bezpośrednie sąsiedztwo, transformacja polityczno-gospodarcza, jaka się dokonała w FR oraz przynależność do europejskiej cywilizacji. Postulują również wypracowanie i sformułowanie nowej długookresowej koncepcji kooperacji FR i UE dotyczącej rozwoju Obwodu Kaliningradzkiego, który będzie uwzględniał interesy Moskwy w regionie Bałtyku oraz potrzeby samego Obwodu.

Dla polskiej dyplomacji w regionie Bałtyku po akcesji do struktur europejskich ważne było, aby granica polsko-rosyjska nie stała się ponownie barierą dla współpracy. UE przeciwdziałając temu wspierała m.in. program sąsiedztwa Polska – Litwa – Obwód Kaliningradzki (INTERREG III A / TACIS), który był realizowany w latach 2004-2006³. Środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego przeznaczono na projekty dotyczące rozwoju turystyki i infrastruktury turystycznej oraz modernizacji obiektów dziedzictwa kulturowego o znaczeniu transgranicznym. oraz na działania na granicy państwowej, w tym na rozwój infrastruktury w porcie elbląskim. Pozostałe środki przeznaczono na projekty związane z ochroną środowiska.

Miejsce i rola Polski w regionie Morza Bałtyckiego jest ważna nie tylko ze względu na geopolityczny status państwa jako całości na mapie politycznej Europy, ale również w kontekście rozwoju północnych i północno-wschodnich, peryferyjnych regionów kraju. Doświadczenia z pierwszych lat XXI wieku pozwalają stwierdzić, iż pierwsze osiem lat obecności Polski w Unii to był okres, w którym państwo i samorzady zdobywały kolejne doświadczenia w zakresie dalszej współpracy bałtyckiej, zarówno z pozostałymi państwami członkowskimi UE, jak i z Obwodem Kaliningradzkim. Polska akcesja do Unii nie wpłynęła wprawdzie na znaczącą poprawę stosunków polsko-rosyjskich w regionie bałtyckim na szczeblu

³ Zob. Palmowski T., *Baltic Europe from idea to reality*, Gdynia 2006, passim; Idem, *Rola regionów transgranicznych w procesie integracji Europy Bałtyckiej*, Gdańsk 2002, passim; *Rozwój Regionu Bałtyckiego*, red. W. Toczyński, Gdańsk 2001, passim.

centralnym, ale kooperacja na poziomie regionalnym i lokalnym była prowadzona w lepszej atmosferze, chociaż w okresie rządów w Obwodzie gubernatora Georgija Boosa w latach 2005-2010 polscy samorządowcy wskazywali na mniejszą aktywność strony rosyjskiej w sferze bałtyckiej współpracy transgranicznej. Sytuacja w tym zakresie poprawiła się w momencie, gdy gubernatorem w Obwodzie w 2010 roku został Nikołaj Cukanow.

Warto zaznaczyć, iż wspomaganie procesów współpracy regionalnej na obszarze Bałtyku może stać się jedną z najważniejszych szans rozwoju Polski Północnej i Wschodniej. Stabilny i szybki rozwój regionów oraz krajów bałtyckich jest jednym z warunków minimalizacji niekorzystnych skutków obecnego kryzysu finansowego i spowolnienia gospodarczego⁴. Jest to także największa szansa rozwojowa dla północnych i północnowschodnich regionów Polski. Ich peryferyzacja w przestrzeni europejskiej może zmniejszyć się jedynie wtedy, gdy staną się one regionami zintegrowanej Europy, które są położone najbliżej rosnących rynków i które jednocześnie stwarzają korzystne warunki dla podejmowania inwestycji zorientowanych na te rynki. Pożądanym byłoby zintensyfikowanie w regionie bałtyckim współpracy trójstronnej – Polska, Rosja i Litwa. Poza strukturami wspólnych organów UE działania polskiej polityki zagranicznej wobec regionu Morza Bałtyckiego powinny być skoordynowane przede wszystkim z państwami sąsiedzkimi.

Polskie władze zdają sobie sprawę z faktu, iż kooperacja bałtycka w XXI wieku będzie ogniskowała się w znacznym stopniu na ochronie środowiska i koncepcji zrównoważonego rozwoju. Jest to niewątpliwie zgodne z priorytetami polityki bałtyckiej realizowanymi co najmniej od lat 70. XX wieku przez państwa nordyckie. Dla Polski istotnym będzie również zabezpieczenie i rozbudowa morskich tras tranzytowych i handlowych, szczególnie pod kątem dostaw surowców energetycznych (gazu). W tym przypadku widać rozbieżne interesy nie tylko z Rosją ale i RFN. Ważne jest jednak, aby w swojej polityce w tej sferze nie rezygnując z zakładanych celów współdziałać jednocześnie z partnerami z państw UE oraz NATO⁵, m.in. na forum instytucji i organizacji międzynarodowych (Rada Państw Morza Bałtyckiego, Parlament Europejski, Rada Europy, OBWE)

⁴ Por. Rot P., *Na drugą stronę Bałtyku*, „Pomorski Przegląd Gospodarczy”, 2000, nr 1, passim.

⁵ Zob. T. Palmowski, *Kaliningrad - szansa czy zagrożenie dla Europy Bałtyckiej? Monografia społeczno-gospodarcza*, Gdańsk 2013, s. 238-239.

Wybrana literatura:

- Jahn D., Werz N., *Politische Systeme und Beziehungen im Ostseeraum*, München 2002.
- Клюттер Х. , *Страны балтийского региона: как новая периферия объединенной Европы*, „Региональное развитие и сотрудничество” 2001, №3.
- Мекинен Х., *ИННОВАЦИОННЫЙ ПРОЦЕСС В РЕГИОНЕ БАЛТИЙСКОГО МОРЯ*, „Балтийский регион” 2012, №3.
- Palmowski T., *Baltic Europe from idea to reality* , Gdynia 2006.
- Palmowski T., *Kaliningrad - szansa czy zagrożenie dla Europy Bałtyckiej? Monografia społeczno-gospodarcza*, Gdańsk 2013.
- Palmowski T., *Rola regionów transgranicznych w procesie integracji Europy Bałtyckiej*, Gdańsk 2002.
- Rot P., *Na drugą stronę Bałtyku*, “Pomorski Przegląd Gospodarczy”, 2000, nr 1.
- Rozwój Regionu Bałtyckiego*, red. W. Toczyski, Gdańsk 2001.
- Tassinari F., *Mare Europaeum: Baltic Sea Region Security and Cooperation from Post-Wall to Post-Enlargement Europe*, Copenhagen 2004.
- Williams L.K., *The Baltic Sea Region: Forms and Functions of Regional Co-operation*, *BalticSeaNet Working Papers*, Gdańsk – Berlin 2001.